

เยือน “ชุมแสง” ย้อนอดีตชุมชนเก่าริมน้ำน่านอันรุ่งเรือง ตามรอยละครน้ำตารุ่งเรือง วรรณกรรม

กฤษณพัชญ์ บุญช่วย

สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

*ผู้รับผิดชอบบทความ: krissanabhat.bo@spu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์อย่างยั่งยืน จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย เป็นสถานที่ได้รับความนิยมต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความรุ่งเรืองที่แต่เดิมเป็นทั้งท่าข้าวและชุมชนค้าขายอันคึกคัก ปัจจุบันความรุ่งเรืองในอดีตได้จางหายไป ชุมแสงวันนี้จึงเป็นอำเภอเล็ก ๆ เงียบสงบ แต่ยังคงเสน่ห์แบบสโลว์ไลฟ์ให้ได้ไปเที่ยวชมกัน ดอกหญ้าภาพลักษณ์ที่น่าจดจำหลังจากละครเรื่องกรงกรรมออกฉาย ก็ทำให้ "ชุมแสง" กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งเพราะมีผู้คนไปเยี่ยมชมมากขึ้น ตามรอยสถานที่ท่องเที่ยวในบทละครกรงกรรม ซึ่งหากใครได้ไปเยือนก็เชื่อว่าจะได้สัมผัสวิถีชุมชน วัฒนธรรม บ้านเรือนเก่า และสถานที่สำคัญต่าง ๆ อีกทั้งยังได้พบรอยยิ้มและมิตรไมตรีของชาวชุมแสง นับเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความประทับใจ ช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้ชุมชนแห่งนี้น่าสัมผัสเที่ยวชมมากขึ้น

คำสำคัญ : แหล่งท่องเที่ยว, วัฒนธรรม, ชุมแสง, นครสวรรค์

Visit "Chum Saeng" to retrace the old community along the prosperous Nan river, follow in the footsteps of the good drama called Repercussion

Krissanabhat Boonchuay

Program in Tourism Management College Of Tourism Sripatum University

*corresponding author: Krissanabhat.bo@spu.ac.th

Abstract

This academic article aimed to be a part of the sustainable development and promotion of tourist attractions in Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province. Nakhon Sawan Province was one of the provinces of Thailand and was a popular destination for tourists, both Thai and foreign, as it was a prosperous province that was originally both a rice harbour and a bustling trading community. Now, the glory of the past has faded. Chum Saeng today is a small and quiet district, but still has a slow-life charm to visit. This reinforces the memorable image, and after the release of Repercussion, Chum Saeng has come to life with more people visiting to follow the sights of the Repercussion. If anyone has visited, it is believed that they will experience the community lifestyle, culture, old houses, and other important places. In addition, they will find the smiles and friendship of Chum Saeng people, it is important to impress and add to the charm of this community to be more visited.

Keywords : tourist attraction, culture, Chum Saeng, Nakhon Sawan

1. บทนำ

“เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ”

ความหมายของ คำขวัญประจำจังหวัดนครสวรรค์ หรือเมืองสี่แคว เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายหลักของภาคกลาง นั่นคือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมาจากการไหลบรรจบกันของ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน จึงถูกเรียกอีกชื่อว่า เมืองสี่แคว แห่มังกร ประเพณีแห่มังกรนครสวรรค์เทศกาลตรุษจีน พักผ่อนบึงบอระเพ็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และ ปลารสเด็ดปากน้ำโพ ปลาสด ๆ จากแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยามาทำเป็นเมนูอาหารนำทานมากมาย ปลาหนัง เป๊ะชะ ทอดมันปลา กรายลูกชิ้นปลากราย ก็เป็นอาหารขึ้นชื่อของจังหวัดด้วยเช่นกัน

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางและภาคเหนือจึงเป็น “ประตูสู่ภาคเหนือ” และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่างและจังหวัดนี้ยังมีความสำคัญตรงที่เป็นจุดบรรจบกันของแม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ หรือที่รู้จักกันในนาม “ปากน้ำโพ” ได้แก่ แม่น้ำปิง วัง ยม และน่านที่ไหลมาบรรจบกันที่นี่กลายเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสายสำคัญของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของบึงน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ บึงบอระเพ็ด ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณพืช ผุ่่นกนานาชนิด และยังเป็นที่อยู่อาศัยของปลาอีกนับร้อยชนิด เนื่องจากมีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 9,597 ตารางกิโลเมตร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ 2017)

จากที่กล่าวมานี้ นครสวรรค์ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกมากมาย ที่สามารถเช็คอินตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ เนื่องจากนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่เป็นทางผ่านไม่ว่าจะขึ้นเหนือลงใต้ แต่วันนั้นนครสวรรค์กลับมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง เมื่อมีละครดั่งเรื่อง กรงกรรม ได้มาใช้สถานที่แห่งนี้ในการถ่ายทำ จึงมีนักท่องเที่ยวมาตามรอยละครกันอย่างมากมาย จนทางตลาดชุมแสงได้สร้างแกลเลอรีรวมภาพถ่ายของละครกรงกรรมไว้ด้านหน้าตลาด และยังมีหุ่นของตัวละครเด่น ๆ ยืนทุกจุดเพื่อเรียกให้นักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูปได้ และในบริเวณเดียวกันนั้นยังมีจุดเช็คอินอีกหลายแห่งที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์อันยาวนานจนอาจกล่าวได้ว่า นครสวรรค์ไม่ได้มีแค่ขนมโมจิกับกระแซ้แค่นั้น แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวและประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นอยู่ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างยาวนาน

2. เทศกาลและงานประเพณี

ภาพที่ 1 Sawadee (2018) งานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ, สืบค้นจาก <https://www.sawadee.co.th/thai/nakhonsawan/images/04fest-chinessnewyear.jpg>

2.1 งานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ วันที่จัดงานเดือนกุมภาพันธ์ สถานที่จัดงาน อำเภอเมือง เป็นงานประเพณีดั้งเดิม ของชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดนครสวรรค์ จัดขึ้นเนื่องในโอกาสฉลองวันตรุษจีน จะจัดให้มีขบวนแห่เดือนกุมภาพันธ์ ในงานจะมีการแห่มังกรทอง ซึ่งชาวจีนถือว่าเป็นเทพเจ้า ที่บันดาลคุณประโยชน์อย่างมากแก่มวลมนุษย์ จึงมีการเฉลิมฉลองเพื่อแสดงความกตัญญู มีการเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ตามศาลเจ้าต่าง ๆ มาร่วมขบวนด้วย ขบวนจะประกอบด้วยวงดุริยางค์ ขบวนธง ขบวนสิงโต ขบวนเจ้าพ่อเจ้าแม่ ขบวนมังกรทอง ฯลฯ แห่ไปตามถนนต่าง ๆ ในตัวเมือง การแห่มังกรทองที่จังหวัดนครสวรรค์ มีชื่อเสียงมากในด้านความสวยงาม และการแสดงที่ตื่นเต้นเร้าใจ ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 2 Line TV (2018) งานประเพณีสงกรานต์ บ้านเขาทอง, สืบค้นจาก <https://obs.line-scdn.net/0hAWS8GwajHnhuQTLNBJZhL1QXHRddLQ17CndPezlvQEwTJFovBS5QFk0WSBpGdVkmAHJWH05GBULKcA0sVSFQ/w644>

2.2 งานประเพณีสงกรานต์ บ้านเขาทอง วันที่จัดงาน เดือนเมษายน สถานที่จัดงาน ตำบลเขาทอง, อำเภอพยุหะคีรี งานประเพณีสงกรานต์บ้านเขาทองบ้านเขาทองอยู่ใน ต.เขาทอง อ.พยุหะคีรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ เมื่อถึงวันสงกรานต์ชาวบ้าน เขาทองจะเล่นการละเล่นพื้นบ้านที่เรียกว่า การจับข้อมือสาวซึ่งจะเล่นกันหลังทำบุญเสร็จแล้วในตอนบ่าย ผู้เล่นซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวก็จะไปรวมกันที่ลานวัด ผู้หญิงและผู้ชายก็จะแยกอยู่กันเป็นกลุ่ม ชายหนุ่มถ้าพอใจหญิงสาวคนไหนก็จะเข้าไป ขอจับมืออย่างสุภาพ เมื่อสาวยอมให้จับแล้วก็จะพากัน เดินไปรอบ ๆ สนามแล้วกลับมาส่งที่เดิม โดยในการจับมือห้ามจับสูงเกินศอก ต่อจาก นั้นก็จะเล่นเข้าฝักกันอย่างสนุกสนาน ผู้ที่เล่นเข้าฝักจะต้องแสดงเป็นคนทรงที่ถูกผีเข้าและเพื่อน ๆ จะร้องเชิญผีเข้าก็จะแสดงบทบาททำที่ไป ตามชนิดของผีที่เข้า นอกจากนี้ยังมีการเล่นเพลงอริษฐาน เพลงรำวงประกอบบท หรือเพลงข้าเจ้าโลม ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้าน

ภาพที่ 3 Sawadee (2018) มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับเมืองร้อน, สืบค้นจาก

<https://www.sawadee.co.th/thai/nakhonsawan/images/04fest-tropicalflower.jpg>

2.3 มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับเมืองร้อนวันที่จัดงาน เดือนพฤษภาคม สถานที่จัดงาน อุทยานสวรรค์, อำเภอเมือง จะจัดขึ้นช่วงเดือนพฤษภาคม มีการแสดงและประกวดกล้วยไม้นานาชาติ การประกวดจัดสวนกล้วยไม้ การประกวดสี การประกวดหยก ไผ่เยียน การประกวดชวนชม แค้ทตัส และโกสน ซึ่งเป็นการจัดบอนไซ ไม้ตัด บอน และมีการจัดมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับเมืองร้อน

ภาพที่ 4 nakhonsawan(2010) ประเพณีการแข่งขันเรือ ,สืบค้นจาก http://hvarn-nakhonsawan.blogspot.com/2010/03/blog-post_4836.html

2.4 ประเพณีการแข่งขันเรือ วันที่จัดงาน เดือนตุลาคม สถานที่จัดงาน แม่น้ำเจ้าพระยา จะจัดงานขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ภายในงานจะพบกับการจัดประกวดดอกไม้ อาทิ การประกวดไม้ต้นติดดอก กล้วยไม้ตัดดอก แคนดัส และไม้อวนน้ำ บอนไซไม้ตัด โกสน หยก โป๊ยเซียน ชวนชม บอนสี อโกลนีมา การแข่งขันการจัดสวน กล้วยไม้ การจัดสวนไม้ประดับประเภทต่างๆ การจัดนิทรรศการของกรมส่งเสริมการเกษตรและกรมวิชาการเกษตร การประกวดภาพวาดของนักเรียน - นักศึกษา และการจำหน่ายสินค้า ไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งผู้เข้าชมงานจะได้ร่วมชมความงามของกล้วยไม้ ไม้ดอกไม้ประดับเมืองร้อนที่มาร่วมประกวดและแสดงในงานกันอย่างเต็มที่

ภาพที่ 5 Sawadee (2018) ประเพณีลอยกระทง,สืบค้นจาก

<https://www.sawadee.co.th/thai/nakhonsawan/images/04fest-loykratong.jpg>

2.5 ประเพณีลอยกระทงวันที่จัดงาน เดือนพฤศจิกายนสถานที่จัดงาน หน้าศาลเจ้าแม่หน้าผา เมื่อใกล้ถึงวันลอยกระทง ชุมชนบ้านหน้าผา อำเภอเมืองนครสวรรค์ จะนำกะลาที่เก็บสะสมไว้ตลอดทั้งปีมา ทำความสะอาดและตกแต่งด้วยกระดาษสี ทำเทียนวางไว้กลางกะลา ไม้ใส่ดอกไม้ ธูปเทียนเหมือนกระทงทั่วไป เมื่อถึงวันลอยกระทง ชาวบ้านจะนำกระทงกะลาที่เตรียมไว้บัพันไป มาจุดเทียนและปล่อยลงในแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีจุดเริ่มตั้งแต่ หน้าศาลเจ้าแม่หน้าผา อำเภอเมืองนครสวรรค์สาย

3. ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 6 travel.mthai.com/app (2019) สถานีรถไฟชุมแสง,
สืบค้นจาก <https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03.jpg>

3.1 สถานีรถไฟชุมแสง สถานีรถไฟเล็กๆ ที่ยังคงมีกลิ่นไอของอดีต เป็นสถานีประจำอำเภอชุมแสง สถานีสุดท้ายของจังหวัดนครสวรรค์ ในเส้นทางรถไฟสายเหนือ ก่อนเข้าเขตจังหวัดพิจิตรที่สถานีวังกร่าง และสิ้นสุดปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 7 travel.mthai.com/app (2019) ตลาดเก่าร้อยปีชุมแสง,
สืบค้นจาก https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/53297014_2132182890205627_4681809567217090560_n.jpg

3.2 ตลาดเก่าร้อยปีชุมแสง เป็นชุมชนเก่าแกริมน้ำน่าน และอยู่ใกล้สถานีรถไฟชุมแสง เสน่ห์ของที่นี่คืออาคารบ้านเรือนแบบโบราณอายุกว่า 100 ปี บรรยากาศคอบอวลด้วยความคลาสสิก ชาวบ้านใช้ชีวิตกินอยู่อย่างเรียบง่าย เมื่อได้มาเดินจะเหมือนหลุดมาอีกยุคหนึ่งเลย ที่สำคัญมีอาหารอร่อย เช่น ก๋วยเตี๋ยวราดหน้า นายโทะ หมูย่างร้านเจ๊บัว กวยจั๊บโบราณเจ๊สูง หมูสะเต๊ะเจ๊ลิ้ง ร้านไอศกรีมกะทิข้างสถานีรถไฟ เป็นต้น

ภาพที่ 8 [travel.mthai.com/app\(2019\)](https://travel.mthai.com/app(2019)) พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน, สืบค้นจาก
https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/10155003_446933458785534_6457704711829587497_n.jpg

3.3 พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน ตั้งอยู่บริเวณเขื่อนกันแม่น้ำน่านฝั่งตลาดชุมแสง สร้างขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติในวีรกรรมอันกล้าหาญของพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ประเทศไทย เมื่อปีพ.ศ. 2311 จนบาดเจ็บที่พระขงฆ์ (แข้ง) ด้วยกระสุนปืน บริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่าน เขตอำเภอชุมแสง แห่งนี้

ภาพที่ 9 ว่าที่ร้อยตรีหญิงวารุณี บุญชู, ชุมแสงเมืองน่ารัก (2019)
สะพานหิริญนฤมิต, สืบค้นจาก [https://travel.mthai.com/app/
uploads/2019/03/11204864_904611482966984_5570376553824363813_n.jpg](https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/11204864_904611482966984_5570376553824363813_n.jpg)

3.4 สะพานหิริญนฤมิตสะพานหิริญนฤมิต หรือสะพานแขวนแห่งอำเภอชุมแสง จ.นครสวรรค์ ถือเป็นไฮไลท์คู่ชุมชนที่น่าสนใจ สะพานแห่งนี้สร้างขึ้นในปี 2552 เพื่อให้ผู้คนจากสองฟากฝั่งแม่น้ำน่านสัญจรข้ามไป-มา โดยห้ามรถยนต์ 4 ล้อวิ่งผ่าน อนุญาตเฉพาะจักรยาน มอเตอร์ไซค์ และเดินเท้าเท่านั้น

ภาพที่ 10 [travel.mthai.com/app](https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/WatKoei-ChaiNuea.jpg) (2019) วัดเกษไชโยเหนือ สืบค้นจาก
<https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/WatKoei-ChaiNuea.jpg>

3.5 วัดเกษไชโยเหนือเป็นวัดเก่าแก่ของอำเภอชุมแสง ตั้งอยู่บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ซึ่งเดิมเรียกว่าวัดพระบรมธาตุ เนื่องจากมีเจดีย์บรรจุพระสารีริกธาตุทรงลังกาฐานแปดเหลี่ยมที่มีมาก่อนการสร้างวัด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 หรือพระเจ้าเสือ แห่งกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 11 [travel.mthai.com/app\(2019\)](https://travel.mthai.com/app(2019)) พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดเกษไชโยเหนือ
สืบค้นจาก <https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/>

WatKoei-ChaiNuea.jpg

3.6 พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดเกษไชโยเหนือ ที่ปลูกสร้างเป็นอาคารทรงไทย 2 หลัง หลังแรกคือ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาที่มได้บริเวณท่าน้ำวัด เครื่องเบญจรงค์ เครื่องจักสาน โทรทัศน์รุ่นเก่า เครื่องแก้ว ตะเกียง เตารีด จระเข้สต๊าฟฟ์ ฯลฯ ส่วนอาคารหลังที่สอง ชื่อว่าพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน สร้างด้วยไม้ตาล ทั้งหลัง ซึ่งรวบรวมและเก็บรักษาของโบราณพื้นบ้านเช่นเดียวกัน

4. สรุป

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ มีประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม มีความโดดเด่นและมีกลิ่นอายของหมู่บ้านโบราณ ซึ่งจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง หรือหมู่บ้านตาคีนั้นได้กลับมาเป็นที่รู้จักอันเนื่องมาจากมีกองละครได้ไปถ่ายทำ ณ สถานที่ในชุมชน เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นอกจากทำรายได้เป็นจำนวนมากแล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวแบบทัวร์ตามรอยละครเช่นกัน นอกจากนี้กระแสละครโทรทัศน์แนวประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ถูกนำเสนอเรื่องราวให้น่าติดตามแบบร่วมยุคร่วมสมัยกำลังเป็นที่นิยม และได้รับการตอบรับอย่างดีจากคนทั้งประเทศ พบว่า ละครโทรทัศน์ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สามารถสร้างกระแสท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว อาหาร การแต่งกาย ภาษา ประเพณี ฯลฯ ได้แก่ นักท่องเที่ยวนิยมแต่งชุดไทย ชุดพื้นเมือง ชุดล้านนา ไปถ่ายรูปตามสถานที่จริงแบบตามรอยละคร

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). *พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ*, [ออนไลน์] 2020. เข้าถึงจาก https://1.bp.blogspot.com/mNxZPJbYSdE/XKeKsXLY3SI/AAAAAAAAAZpQ/qLt438Fx3poi_UlVwvunb0ONRtG2YSmZNwCEwYBhgL/s1600/aalMG_4559.JPG
- กรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). *ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์เจ้าแม่ทับทิม*, [ออนไลน์] 2020. เข้าถึงจาก https://tatapi.tourismthailand.org/tatfs/Image/CustomPOI/Picture/P03014159_1.jpeg
- กรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). *อุทยานสวรรค์*, [ออนไลน์] 2020. เข้าถึงจาก https://1.bp.blogspot.com/mNxZPJbYSdE/XKeKsXLY3SI/AAAAAAAAAZpQ/qLt438Fx3poi_UlVwvunb0ONRtG2YSmZNwCEwYBhgL/s1600/aalMG_4559.JPG
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. *สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์*, [ออนไลน์] 2017. เข้าถึงจาก <http://www.oceansmile.com/N/Nakhonsawan/Nakhonsawan1>.
- วารุณี บุญชู, ชุมแสงเมื่อน่ารัก [ออนไลน์] 2019. *สะพานหิริญนฤมิต*, [ออนไลน์] 2020. เข้าถึงจาก https://travel.mthai.com/app/uploads/2019/03/11204864_904611482966984_5570376553824363813_n.jpg